

Les traduccions i la recepció crítica de l'obra de Maurice Blanchot a Espanya i a l'Amèrica Llatina (1965–2015)

JOAN CABÓ RODRÍGUEZ
Universitat Ramon Llull
joancabo89@gmail.com

Resum: Aquest article pretén fer una presentació de les traduccions, les edicions i la recepció crítica de l'obra de Maurice Blanchot a Espanya i a l'Amèrica Llatina en l'interval de cinquanta anys que va des dels inicis de la seva recepció, a mitjan de la dècada dels seixanta, fins a l'actualitat. Es tracta d'una primera aproximació a una problemàtica poc estudiada que pretén oferir una visió panoràmica de la recepció hispana de Blanchot. Tindrem en compte la bibliografia en castellà, sense oblidar, tot i ser molt pobra, la recepció que se n'ha fet en llengua catalana. Prendrem en consideració les diverses edicions de les obres, i la seva recepció a partir de les introduccions, monografies, tesis doctorals i monogràfics de revistes dedicats a l'escriptor francès.

Paraules clau: Maurice Blanchot, traducció, edició, recepció, crítica literària.

Abstract: This article aims to present an overview of the translations, the editions and the critical reception of the work of Maurice Blanchot in Spain and Latin America in the range of fifty years from the beginning of its reception, in the middle of the sixties, until today. This is a first approach to a little studied problem that aims to provide an overview of the Hispanic reception of Blanchot. We will consider the bibliography in Spanish, not forgetting, though very poor, the reception that has been made in Catalan. We will take into consideration the various editions of the works, and their reception from the introductions, monographs, dissertations and magazine's monographs dedicated to the French writer.

Key words: Maurice Blanchot, translation, publishing, reception, literary criticism.

1 Introducció a l'obra de Maurice Blanchot i a la seva recepció

L'obra de Maurice Blanchot (1907–2003) abasta des dels gèneres de la novel·la i el relat fins a l'escriptura fragmentària, la crítica literària, la filosofia o la política. La seva vida comprèn quasi tot el segle vint; les seves preocupacions, la influència de la seva obra i les seves amistats —Lévinas, Bataille, Duras, Antelme, Derrida, Nancy...— el situen al bell mig dels grans cercles literaris i del pensament francès contemporani. I, tanmateix, el nom de Blanchot, com ha afirmat Manuel Asensi, «ha ocupado una posición perifèrica, heterodoxa, incordiante y hasta extravagante» dins el cànon de la teoria literària del segle xx (Asensi 2003, 356).

En aquest article valorarem de forma general les traduccions i la recepció crítica creixent de la seva obra en els països de parla hispana al llarg d'aquests cinquanta anys, des de finals de la dècada dels seixanta —en què es feren les primeres traduccions de la seva obra— fins a l'actualitat. El nostre propòsit és fer una primera aproximació a aquesta temàtica poc

estudiada, que ofereixi una visió panoràmica de la recepció hispana de Blanchot. Tindrem en compte també la recepció que se n'ha fet en llengua catalana, tot i que, com que és encara molt minsa, ens ocuparà una porció mínima del treball.

Vegem, d'entrada, les proporcions de l'obra publicada de Blanchot i el nombre de traduccions que se n'han fet. Si bé la traducció i la recepció de l'escriptor francès en llengua castellana fou més prolífica a Hispanoamèrica que a Espanya durant les dècades dels seixanta i setanta, fruit de l'esplendor de la literatura llatinoamericana, des de mitjan anys setanta, i sobretot des dels noranta fins a l'actualitat, la labor de traductors i editors espanyols ha fet que puguem comptar ja amb versions castellanques de pràcticament la totalitat dels grans textos de l'autor, amb l'excepció de dues grans obres novellístiques de la seva primera etapa literària: la primera versió de *Thomas l'obscur* (1941) —retallada posteriorment per l'escriptor a un quart de la seva extensió i convertida en relat— i *Le Très-Haut* (1948).

A la taula següent hem referenciat cronològicament les primeres edicions de les obres publicades de Blanchot i n'esmentem les traduccions que després abordarem amb més detall.¹ Veient els llocs d'edició de les versions castellanques podem fer-nos una primera idea de la recepció que tingueren aquestes obres tant a Espanya com en diversos països de l'Amèrica Llatina i, en especial, a Argentina, Mèxic i Veneçuela.

Incloem a tall orientatiu, després de cada títol, una indicació del gènere de l'obra. Encara que no sempre és possible determinar-ho amb precisió, per la complexitat de l'escriptura blanchotiana, hem optat per distingir a grans trets entre novel·les (N), relats (R), crítica literària i assaig (C), escriptura fragmentària (F), escrits polítics (P) i reculls epistolars (E). S'indiquen amb un asterisc (*) les obres o els reculls d'articles que han estat editats pòstumament.

Obres de Maurice Blanchot i les seves traduccions a Espanya i Hispanoamèrica:

Any	Títol		Editor	Lloc	Traduccions
1941	<i>Thomas l'obscur</i>	N	Gallimard	París	
1942	<i>Comment La Littérature est-elle possible?</i>	C	Corti	París	
1942	<i>Aminadab</i>	N	Gallimard	París	Barcelona, 1979
1943	<i>Faux Pas</i>	C	Gallimard	París	València, 1977
1948	<i>Le Très-Haut</i>	N	Gallimard	París	
1948	<i>L'Arrêt de mort</i>	R	Gallimard	París	València, 1985
1949	<i>La Part du feu</i>	C	Gallimard	París	Madrid, 2007

1 Hem elaborat les taules bibliogràfiques d'aquest treball a partir de les bases de dades electròniques de l'ISBN, Dialnet, RACO, TESEO, TDX, Index Translationum, els catàlegs CCUC, WorldCat (OCLC), Biblioteques Nacionals d'Espanya, Mèxic i Argentina, el cercador de Google Books i la bibliografia de les obres de Maurice Blanchot d'<http://www.blanchot.fr>.

Any	Títol		Editor	Lloc	Traduccions
1949	<i>Lautréamont et Sade</i>	C	Minuit	París	Buenos Aires, 1967 Mèxic, 1990
1950	<i>Thomas l'obscur, nouvelle version</i>	R	Gallimard	París	València, 1982
1951	<i>Au Moment voulu</i>	R	Gallimard	París	Madrid, 2004
1951	<i>Le Ressassement éternel</i>	R	Minuit	París	
1953	<i>Celui qui ne m'accompagnait pas</i>	R	Gallimard	París	Madrid, 2010
1955	<i>L'Espace littéraire</i>	C	Gallimard	París	Buenos Aires, 1969 Barcelona, 1992
1957	<i>Le Dernier Homme</i>	R	Gallimard	París	Madrid, 2001
1958	<i>La Bête de Lascaux</i>	C	GLM	París	Madrid, 1999
1959	<i>Le Livre à venir</i>	C	Gallimard	París	Caracas, 1969 Barcelona, 1987 [parcial] Madrid, 2005
1962	<i>L'Attente l'oubli</i>	R	Gallimard	París	Madrid, 2004
1969	<i>L'Entretien infini</i>	C	Gallimard	París	Caracas, 1970 Buenos Aires, 1973 [parcial] Madrid, 2008
1971	<i>L'Amitié</i>	C	Gallimard	París	Barcelona, 1976 Madrid, 2007
1973	<i>La Folie du jour</i>	R	Fata Morgana	Montpeller	Madrid, 1999
1973	<i>Le Pas au-delà</i>	F	Gallimard	París	Barcelona, 1994
1980	<i>L'Écriture du désastre</i>	F	Gallimard	París	Caracas, 1990 Madrid, 2015
1981	<i>De Kafka à Kafka</i>	C	Gallimard	París	Mèxic, 1991
1983	<i>Après Coup, précédé par Le Ressassement éternel</i>	C	Minuit	París	Madrid, 2003
1983	<i>Le Nom de Berlin</i>	P	Merve	Berlín	
1983	<i>La Communauté inavouable</i>	C	Minuit	París	Mèxic, 1992 Madrid, 1999
1984	<i>Le Dernier à parler</i>	C	Fata Morgana	Montpeller	Vic, 1996 (català) Madrid, 1999

Any	Títol		Editor	Lloc	Traduccions
1986	<i>Michel Foucault tel que je l'imagine</i>	C	Fata Morgana	Montpeller	València, 1992
1986	<i>Sade et Restif de la Bretonne</i>	C	Complexe	Brusselles	
1987	<i>Joë Bousquet</i>	C	Fata Morgana	Montpeller	
1992	<i>Une Voix venue d'ailleurs. Sur les poèmes de Louis-René des Fôrets</i>	C	Ulysse Fin de Siècle	Plombières- les-Dijon	
1994	<i>L'Instant de ma mort</i>	R	Fata Morgana	Montpeller	Barcelona, 1995 (català) Madrid, 1999
1996	<i>Les Intellectuels en question</i>	P	Fourbis	París	Madrid, 2003
1996	<i>Pour L'Amitié</i>	P	Fourbis	París	
1999	<i>Henri Michaux ou le refus de l'enfermement</i>	C	Farrago	Tours	
2002	<i>Une Voix venue d'ailleurs</i>	C	Gallimard	París	Madrid, 2010
2003	<i>Écrits politiques 1958–1993</i>	P*	Lignes- éditions Léo Scheeer	París	Buenos Aires, 2006 Madrid, 2010
2007	<i>Chroniques littéraires du Journal des débats : avril 1941-août 1944</i>	C*	Gallimard	París	
2008	<i>Écrits politiques 1953–1993</i>	P*	Gallimard	París	
2009	<i>Lettres à Vadim Kozovoï, suivi de La parole ascendante</i>	E*	Manucius	Houilles	
2010	<i>La Condition critique. Articles 1945–1998</i>	C*	Gallimard	París	
2012	<i>Maurice Blanchot, Pierre Madaule. Correspondance 1953–2002</i>	E*	Gallimard	París	
2014	<i>Correspondance Maurice Blanchot & Johannes Hübner</i>	E*	Kimé	París	

Com dèiem, comptem amb versions castellanes de les grans obres de Maurice Blanchot, amb l'excepció de les dues novel·les esmentades i dels grans reculls d'articles que han estat editats pòstumament a França amb gran rigor crític durant els darrers anys —en especial els tres volums publicats per l'editorial Gallimard a la col·lecció *Les cahiers de la NRF: Chroniques littéraires du Journal des débats: avril 1941-août 1944* (2007), amb textos establerts per Christophe Bident, *Écrits politiques 1953–1993* (2008), edició preparada i anotada per Éric

Hoppenot, i *La Condition critique. Articles 1945–1998* (2010), que recull textos escollits i editats també per Christophe Bident.

Pel que fa a obres menors, cal tenir en compte que algunes de les que hem referenciat es troben incloses en altres reculls publicats per l'autor, de les quals sí que disposem de traducció. És el cas, per exemple, de *Comment La Littérature est-elle possible?* (1942), inclòs a *Faux Pas* (1943) i del qual existeix una versió castellana (València, 1977), o *Une Voix venue d'ailleurs. Sur les poèmes de Louis-René des Forets* (1992), recollit en *Une Voix venue d'ailleurs* (2002) i traduït també al castellà (Madrid, 2010).

2 Recepció i traducció de les obres de Maurice Blanchot a Espanya i Hispanoamèrica

En efecte, és a finals dels anys seixanta i durant els setanta quan apareixen les primeres traduccions al castellà d'obres de Maurice Blanchot. *Lautréamont et Sade* estarà ja traduïda el 1967 i *L'Espace littéraire* i *Le Livre à venir* el 1969. Aquestes primeres edicions van ser realitzades en països d'Amèrica del Sud. Seran un argentí —Óscar del Barco— i un mexicà —Juan García Ponce— els primers a escriure en castellà amb una certa amplitud sobre Blanchot. Caldrà reconèixer, doncs, aquests esforços editorials.

No obstant això, Isidro Herrera Baquero (2003, 221) assenyala que moltes d'aquestes traduccions foren insatisfactòries o es prestaren a confusió. Això es pot fer patent només atenent a la traducció d'alguns títols: *El libro que vendrá* (1969) tradueix *Le Livre à venir*, o *El Diálogo inconcluso* (1970) tradueix *L'Entretien infini*. És palpable la desviació interpretativa que aquestes traduccions podrien generar. Aquests dos títols reclamen, respectivament, un llibre que ha de venir, i un dia-logos que pot ser conclòs, en lloc d'evocar l'absència d'obra acabada i total —perquè el llibre està *sempre* per venir—, i la conversa *infinita*, paraula plural més enllà del *logos* de la metafísica, respectivament. Tot i això, és prudent no jutjar de forma precipitada aquestes versions hispanes de Blanchot, ja que aitals confusions podrien respondre no només a errors de traducció —com assenyala Herrera Baquero— sinó també a diferents tradicions lingüístiques i editorials; i és ben habitual en l'àmbit de la traducció que des d'Espanya es critiqui la labor de traductors argentins, per exemple, i a la inversa.

En altres ocasions s'ha aprofitat també l'obra de Blanchot per a fins aliens al seu. Així, Herrera Baquero (2003, 223) remarca que la primera versió castellana de Blanchot que aparegué en una editorial espanyola sembla desvirtuar l'obra original titulant *La risa de los dioses* (Taurus, 1976) la traducció de *L'Amitié*, de tal manera que el nom de Blanchot podia quedar associat precipitadament amb el de Nietzsche a través del capítol que l'autor francès dedicava a Klossowski i que es convertia en el títol de tot el volum. Tot i això, contra el que assenyala Herrera Baquero, aquest cas concret tindria una justificació editorial avalada pel propi autor, tal i com ha remarcat Manuel Arranz en una nota bibliogràfica:

Me parece oportuno referir en este lugar la causa que motivó el cambio de título de este libro de Blanchot, a fin de que no se vea en ello una arbitrariedad de la editorial española. Hacía poco tiempo que había aparecido en España el libro de Pedro Laín Entralgo *Sobre la amistad*, y los editores pensaron que esta coincidencia en los títulos no iba a beneficiar al libro de Blanchot. Fue el propio Blanchot, consultado sobre el particular por la editorial española (Taurus, a cuyo director de ediciones de entonces, José María Guelbenzu, debo la noticia), quien sugirió el por lo demás sugestivo título de *La risa de los dioses*, que, lo mismo que *La amistad*, es uno de los capítulos del libro (2003b, 123).

Amb posterioritat a aquestes versions han anat apareixent noves traduccions que han tingut en compte aquestes ambigüitats. Traduccions o edicions posteriors esmenen els possibles equívocs esmentats: *El libro por venir* (Trotta, 2005), *La conversación infinita* (Arena Libros S.L., 2008) o *La amistad* (Trotta, 2007) —aquest darrer volum conserva la traducció de José Antonio Doval Liz, però modifica el títol de la primera edició a Taurus.

Pel que fa a l'obra de ficció, les traduccions van arribar tard respecte a l'obra crítica. De les tres novel·les de Blanchot, com ja hem assenyalat, només una ha estat traduïda, *Aminadab*, per Alfaguara. De tots els relats, en canvi, ja en tenim traducció. Es tracta d'obres sensiblement més breus que les novel·les, algunes ocupen poquíssimes pàgines, cosa que en pot haver propiciat la traducció. Cal ressaltar que en dos casos —les dues úniques versions catalanes, de fet, que existeixen a hores d'ara de Maurice Blanchot— les traduccions catalanes aparegueren abans que les versions castellanes: es tracta de *L'instant de la meva mort* (1995) —que aparegué només un any més tard de la seva edició francesa a Gallimard— i *Qui parla el darrer* (1996), dues obres traduïdes per Arnau Pons i publicades a les revistes *Els Marges* i *Reduccions*, respectivament.

Entre les editorials espanyoles que han editat títols blanchotians sobresurten Pre-Textos —a València—, Taurus i Paidós —a Barcelona—, així com Trotta i Tecnos —a Madrid. En els darrers anys cal remarcar sobretot la labor d'Arena Libros S.L., una casa editorial que es defineix com a *independent* i que des del 1999 fins a l'actualitat ha editat en llengua castellana fins a nou títols d'obres de l'autor francès, i no deixa de publicar títols dels escriptors que li són propers —com Bataille, Lévinas, Nancy o Des Forêts.

Entre els traductors destaquen els noms d'Isidro Herrera, que ha assumit, entre d'altres empreses, la traducció d'obres monumentals com *L'Entretien infini*, Manuel Arranz, que ha traduït diversos relats i opuscles, o Cristina Peretti, que ha treballat en la versió de *Le Livre à venir* i de les dos obres d'escriptura fragmentària, *Le Pas au-delà* i *L'Écriture du désastre*.

Presentem, a continuació, la graella amb totes les traduccions de Blanchot al castellà i al català, ordenades cronològicament i fent menció dels diversos traductors, editors i llocs d'edició.

Cronologia, traductors i editors de les traduccions de les obres de Maurice Blanchot a Espanya i Hispanoamèrica:

Any	Títol	Traductor	Editor	Lloc
1967	<i>Sade y Lautréamont</i> [<i>Lautréamont et Sade</i> , 1949]	Marcia Cerretani	Ediciones del mediodía	Buenos Aires
1969	<i>El espacio literario</i> [<i>L'Espace littéraire</i> , 1955]	Jorge Jinkis; Vicky Palant	Paidós	Buenos Aires
1969	<i>El libro que vendrá</i> [<i>Le Livre à venir</i> , 1959]	Pierre de Place	Monte Ávila Latinonamericana	Caracas
1970	<i>El diálogo inconcluso</i> [<i>L'Entretien infini</i> , 1969]	Pierre de Place	Monte Ávila Lationamericana	Caracas
1973	<i>La ausencia de libro. Nietzsche y la escritura fragmentaria</i> [trad. parcial: 2 artículos de <i>L'Entretien infini</i> , 1969]	Alberto Drazul; revista <i>Eco</i> , Bogotá	Ediciones Caldén	Buenos Aires
1976	<i>La risa de los dioses</i> [<i>L'Amitié</i> , 1971]	José Antonio Doval Liz	Taurus	Barcelona
1977	<i>Falsos pasos</i> [<i>Faux pas</i> , 1943]	Ana Aibar Guerra	Pre-Textos	València
1979	<i>Aminadab</i> [<i>Aminadab</i> , 1942]	Jacqueline Conte; Rafael Conte	Alfaguara	Barcelona
1982	<i>Thomas el oscuro (nueva versión)</i> [<i>Thomas l'obscur (nouvelle version)</i> , 1950]	Manuel Arranz Lázaro	Pre-Textos	València
1985	<i>La sentencia de muerte</i> [<i>L'Arrêt de mort</i> , 1948]	Manuel Arranz Lázaro	Pre-Textos	València
1987	<i>El infinito literario: El Aleph a Jorge Luis Borges</i> ; pp. 211–214 [trad. Parcial: 1 artículo de <i>Le Livre à venir</i> , 1959]	Jaime Alzraki	Taurus	Barcelona
1990	<i>Lautréamont y Sade</i> [<i>Lautréamont et Sade</i> , 1949]	Enrique Lombera Pallares	Fondo de Cultura Económica	Mèxic D.F.
1990	<i>La escritura del desastre</i> [<i>L'Écriture du désastre</i> , 1980]	Pierre de Place	Monte Ávila Latinonamericana	Caracas
1991	<i>De Kafka a Kafka</i> [<i>De Kafka à Kafka</i> , 1981]	Jorge Ferreiro	Fondo de Cultura Económica	Mèxic D.F.
1992	<i>El espacio literario</i> [<i>L'Espace littéraire</i> , 1955]	Jorge Jinkis; Vicky Palant	Paidós	Barcelona
1992	<i>La comunidad inconfesable</i> [<i>La Communauté inavouable</i> , 1983]	David Huerta	Vuelta	Mèxic D.F.

Any	Títol	Traductor	Editor	Lloc
1992	<i>Michel Foucault tal y como yo lo imagino</i> [<i>Michel Foucault tel que je l'imagine</i> , 1986]	Manuel Arranz Lázaro	Pre-Textos	València
1994	<i>El paso (no) más allá</i> [<i>Le Pas au-delà</i> , 1973]	Cristina Peretti Peñaranda	Paidós	Barcelona
1995	<i>L'instant de la meva mort</i> a la revista <i>Els Marges</i> , 1995, n. 53 [<i>L'Instant de ma mort</i> , 1994]	Arnau Pons	Associació Els Marges de llengua i literatura	Barcelona
1996	<i>Qui parla el darrer</i> a <i>Reduccions</i> : revista de poesia, 1996, n. 65-66 [<i>Le Dernier à parler</i> , 1984]	Arnau Pons	Universitat de Vic	Vic
1999	<i>La bestia de Lascaux. El último en hablar</i> [<i>La Bête de Lascaux</i> , 1958. <i>Le Dernier à parler</i> , 1984]	Alberto Ruiz de Samaniego	Tecnos	Madrid
1999	<i>El instante de mi muerte. La locura de la luz</i> [<i>L'Instant de ma mort</i> , 1994. <i>La Folie du jour</i> , 1973]	Alberto Ruiz de Samaniego	Tecnos	Madrid
1999	<i>La comunidad inconfesable</i> [<i>La Communauté inavouable</i> , 1983]	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2001	<i>El último hombre</i> [<i>Le Dernier homme</i> , 1957]	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2003	<i>Tiempo después, precedido por La eterna reiteración</i> [<i>Après Coup, précédé par Le rassassement éternel</i> , 1983]	Rocío Martínez Ranedo	Arena Libros S.L.	Madrid
2003	<i>Los intelectuales en cuestión: esbozo de una reflexión</i> [<i>Les Intellectuels en question</i> , 1996]	Manuel Arranz Lázaro	Tecnos	Madrid
2004	<i>En el momento deseado</i> [<i>Au Moment voulu</i> , 1951]	Isabel Cuadrado Michel	Arena Libros S.L.	Madrid
2004	<i>La espera el olvido</i> [<i>L'Attente l'oubli</i> , 1962]	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2005	<i>El libro por venir</i> [<i>Le Livre à venir</i> , 1959]	Cristina Peretti Peñaranda; Emilio de González Velasco	Trotta	Madrid
2006	<i>Escritos políticos</i> [<i>Écrits politiques</i> , 2003]	Lucas Bidon- Chanal	Libros del Zorzal	Buenos Aires

Any	Títol	Traductor	Editor	Lloc
2007	<i>La parte del fuego</i> [<i>La Part du feu</i> , 1949]	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2007	<i>La amistad</i> [<i>L'Amitié</i> , 1971]	José Antonio Doval Liz	Trotta	Madrid
2008	<i>La conversación infinita</i> [<i>L'Entretien infini</i> , 1969]	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2010	<i>Aquél que no me acompañaba</i> [<i>Celui qui ne m'accompagnait pas</i> , 1953]	Hugo Savino	Arena Libros S.L.	Madrid
2010	<i>Una voz venida de otra parte</i> [<i>Une Voix venue d'ailleurs</i> , 2002]	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2010	<i>Escritos políticos: Guerra de Argelia, Mayo del 68, etc., 1958–1993</i> [<i>Écrits politiques</i> , 2003]	Diego Luis Sanromán Peña	Acuarela y Machado Grupo de Distribución S.L.	Madrid
2015	<i>La escritura del desastre</i> [<i>L'Écriture du désastre</i> , 1980]	Cristina Peretti Peñaranda; Luis Ferrero Carracedo	Trotta	Madrid

3 Els estudis i la bibliografia crítica sobre Blanchot a Espanya i Hispanoamèrica

Si bé la recepció crítica pròpiament dita de l'obra de Blanchot a Espanya no arriba fins ben entrada la dècada dels noranta, no podem oblidar tampoc que sovint una primera recepció més indirecta pogué ser influent. En trobem un exemple, potser, en la lectura que en féu el poeta José Ángel Valente, l'obra del qual presenta implícitament afinitats amb l'escriptor francès ja durant els anys setanta i noranta, tal com ha assenyalat Jorge Fernández Gonzalo (2011).

Pel que fa a la recepció crítica pròpiament dita de l'obra de Blanchot, ens volem fixar, en primer lloc, en les introduccions i presentacions que trobem en algunes de les edicions que hem esmentat. Aquestes suposen apropaments breus a la figura d'aquest autor i, en ocasions, inclouen succintes presentacions bibliogràfiques.

La primera presentació espanyola la trobem en l'edició d'*El espacio literario* que féu l'editorial Paidós a Barcelona l'any 1992. La traducció és la mateixa de l'edició de Buenos Aires (1969), però s'hi afegeix un pròleg signat per Anna Poca. En aquesta introducció la llavors professora de la Universitat de Barcelona fa una presentació del llibre centrant-se en la qüestió poètica a través de la imatge d'Orfeu que constitueix el nucli d'aquesta obra. La seva és una lectura penetrant que mostra el magisteri que Blanchot ha exercit en l'horitzó de l'hermenèutica i del pensament contemporani: «se habla de la construcción, a través

de la obra crítica de Blanchot, del *corpus* canònic que constitueix la biblioteca essencial del pensament de la diferència o pensament de la consciència sin subjecte» (1992, 11). *Corpus* que constitueix «en su enorme magnitud y en su expresión exacta, una *ontología de la literatura*», tal com han reconegut M. Foucault, G. Deleuze i J. Derrida, i que va més enllà de les limitacions de Heidegger (1992, 11).

Anna Poca hagués estat de nou l'encarregada d'introduir *El paso (no) más allá*, editat també per Paidós, si no ho hagués impedit la seva malaltia, tal i com ho testimonia José M. Ripalda, que la qualifica de «la más competente y congenial intérprete de Blanchot entre nosotros» (1994, 12). Ripalda, que assumí el pròleg, fa una presentació del conjunt de l'obra de l'escriptor francès a partir del tema omnipresent de la mort, fent referència no només a l'obra que presenta sinó també a altres grans textos crítics i de ficció de Blanchot. Introdueix també una bibliografia crítica que completa la d'Anna Poca i on recull els principals treballs sobre l'escriptor que publicaren Foucault —l'únic traduït en aquell moment (Foucault 1988)—, Derrida, Klossowski i Lévinas, a més dels estudis de Paul de Man, Françoise Collin o Roger Laporte.

José Jiménez, per la seva part, fa una breu presentació que es limita a les obres que prologa a l'editorial Tecnos l'any 1999, que trobarem recollits a la taula que presentarem a continuació. Entre les altres presentacions o introduccions de llibres, cal destacar la de José M. Cuesta Abad (2000), que prologa la traducció del text de Lévinas sobre Blanchot a l'editorial Trotta, el pròleg relativament extens de Manuel Arranz (2003) presentant *Los intelectuales en cuestión* però dibuixant també el conjunt de l'escriptura de Blanchot entorn de tres nuclis —la literatura, la política i la mort—, la «Presentación» d'Emilio Velasco (2005) a *El libro por venir*, i la lectura en clau política de Marina Garcés (2010) a «La fuerza anónima del rechazo», estructurat entorn de les nocions de *refús*, *anonimat*, i *comunitat*.² Sintetitzem, cronològicament, aquestes presentacions, tal i com hem dit.

Presentacions i introduccions entorn de Maurice Blanchot en les obres editades en llengua castellana:

Any	Autor	Títol	Editor	Lloc
1973	Óscar del Barco	«Leer Blanchot», a <i>La ausencia de libro. Nietzsche y la escritura fragmentaria</i>	Ediciones Calden	Buenos Aires
1992	Anna Poca	«Prólogo a la edición española: De la literatura como experiencia anónima del pensamiento» a Maurice Blanchot, <i>El espacio literario</i> ; pp. 5–12	Paidós	Barcelona

² Cal dir que precisament la reflexió sobre la comunitat ha estat una de les vies de recepció de Blanchot entre molts intel·lectuals, per la seva rellevància en el pensament polític i a partir, sobretot, de *La Communauté inavouable* (1983), i el fructífer diàleg que aquesta obra ha propiciat entre l'escriptor francès i Jean-Luc Nancy.

Any	Autor	Títol	Editor	Lloc
1994	José M. Ripalda	«Introducción» a Maurice Blanchot, <i>El paso (no) más allá</i> ; pp. 9–26	Paidós	Barcelona
1999	José Jiménez	«Nota de presentación: La palabra del origen» a Maurice Blanchot, <i>La bestia de Lascaux. El último en hablar</i> ; pp. 9–13	Tecnos	Madrid
1999	José Jiménez	«Presentación» a Maurice Blanchot, <i>El instante de mi muerte. La locura de la luz</i>	Tecnos	Madrid
2000	José M. Cuesta Abad	«Es decir» a Emmanuel Lévinas, <i>Sobre Maurice Blanchot</i> ; pp. 9–26	Trotta	Madrid
2003	Manuel Arranz	«Prólogo: Blanchot. La literatura y la muerte» a Maurice Blanchot, <i>Los intelectuales en cuestión. Esbozo de una reflexión</i> ; pp. 9–46	Tecnos	Madrid
2005	Emilio Velasco	«Presentación» a Maurice Blanchot, <i>El libro por venir</i> ; pp. 9–18	Trotta	Madrid
2010	Marina Garcés	«La fuerza anónima del rechazo» a Maurice Blanchot, <i>Escritos políticos</i> ; pp. 7–32	Acuarela y Machado Grupo de Distribución S.L.	Madrid

Pel que fa als estudis crítics i més sistemàtics de l'obra de Blanchot en llengua castellana, fixem primer l'atenció en les tesis doctorals que s'hi han dedicat i en els seus àmbits de recerca. Des del 1994 fins a l'actualitat se n'han llegit nou —encara que no totes aborden l'autor de forma directa ni, evidentment, des de la mateixa perspectiva. No obstant això, en general, i amb l'excepció dels treballs de Villa López (2003) i Arce Álvarez (2014), que provenen del camp dels estudis literaris, l'enfocament dels altres estudis és pròpiament filosòfic, cosa que cal valorar de forma positiva, ja que sovint Blanchot ha estat més conegut i llegit a les facultats de filologia per la seva crítica literària que no pas en els cercles filosòfics. Tot i que ambdues disciplines inevitablement es creuen, i que l'escriptura de Blanchot neix de l'experiència literària pròpiament dita, en contacte amb Kafka, Rilke, Mallarmé o Duras, l'enfocament filosòfic afavoreix la visió de conjunt de la seva obra i les implicacions del seu pensament en relació amb el pensament dels grans autors dels quals és hereu —Hegel, Nietzsche, Husserl, Heidegger— o amb els quals dialoga incessantment —Lévinas, Bataille, Derrida.

És aquesta la perspectiva que adopten les tesis de Juan Gregorio Avilés (1994) o Alberto Ruiz de Samaniego (1997), les quals es van convertir en publicacions en format de monografia,

com veurem més endavant, i que pretenen fer un apropament al conjunt de l'escriptura de Blanchot. Destaquem també el treball de Rosa Martínez (2009), del qual també ha resultat una publicació a Prensas de la Universidad de Zaragoza l'any 2014. En aquest cas, l'autora fa girar la seva reflexió entorn del que anomena *l'exigència política* de Blanchot, que es contraposa a *l'engagement* polític d'autors com Sartre, i que es pot considerar també una constant en el seu pensament. És per aquest motiu que aborda també en el seu treball, de forma més historiogràfica, la polèmica qüestió de la relació de l'autor francès amb la premsa d'extrema dreta durant els anys trenta.

Cal notar també com la recerca acadèmica ha pogut impulsar la recepció i les traduccions de Blanchot en l'àmbit editorial. Destaquem aquí altra vegada el paper com a traductor d'Isidro Herrera Baquero, que llegí la seva tesi l'any 2004, així com d'Alberto Ruiz de Samaniego, que, com hem pogut veure més amunt, ha realitzat també diverses traduccions d'obres de Blanchot. Cal tenir en compte també el cas de José Luis Rodríguez García, que figura com a director de dues de les tesis que acabem d'esmentar i que, com veurem més endavant, ha estat dels primers autors a l'Estat Espanyol a escriure sobre Maurice Blanchot.

Vegem en una taula sintètica les tesis doctorals sobre Maurice Blanchot llegides a Espanya fins al moment actual:

Any	Autor	Títol	Universitat	Director/s	Llengua
1994	Juan Gregorio Avilés	<i>Maurice Blanchot: filosofía y literatura</i>	Universidad de Murcia (Filosofia)	Francisco Jarauta Marión	castellà
1997	Alberto Ruiz de Samaniego	<i>Maurice Blanchot: una estética de lo neutro</i>	Universidad Autónoma de Madrid (Filosofia)	José Luis Rodríguez García	castellà
2003	Marta Villa López	<i>Una nueva escritura entre la literatura y la filosofía: G. Bachelard, M. Blanchot, R. Barthes y J. Derrida</i>	Universidad Nacional de Educación a Distancia (Filología francesa)	Alicia Yllera Fernández	castellà
2004	Isidro Herrera Baquero	<i>La experiencia de la ausencia. Maurice Blanchot</i>	Universidad Autónoma de Madrid	Jorge Pérez de Tudela	castellà
2008	Hugo Carvalho Teixeira Monteiro	<i>A filosofia nos limites da literatura: escrita e pensamento em Maurice Blanchot</i>	Universidad de Santiago de Compostela (Filosofia)	Luis García Soto	portuguès
2009	Rosa Martínez González	<i>Maurice Blanchot: la exigencia política</i>	Universidad de Zaragoza (Filosofia)	José Luis Rodríguez García	castellà

Any	Autor	Títol	Universitat	Director/s	Llengua
2013	Idoia Quintana Domínguez	<i>La exigencia de un habla plural. Literatura, pensamiento y comunidad en la obra de Maurice Blanchot</i>	Universidad Complutense de Madrid (Filosofía)	Michel Lisse; Julián Santos Guerrero	castellà
2014	María Laura Arce Álvarez	<i>The invention of the space of literature: Paul Auster's fictionalization of Maurice Blanchot's Poetics</i>	Universidad Autónoma de Madrid (Filología inglesa)	Eulalia Piñero Gil	anglès
2015	José Vicente Cintas Borrás	<i>Maurice Blanchot y el problema de la metafísica</i>	Universitat de València (Filosofía)	Manuel Jiménez Redondo	castellà

A més de les monografies derivades de tesis doctorals, han aparegut a Espanya i a l'Amèrica Llatina diversos estudis sobre Maurice Blanchot. Els hem ressenyat en la taula bibliogràfica que segueix. En ressaltem ara els que considerem més significatius entre els apareguts a l'Estat Espanyol.

Repassem abans, però, breument, les mencions de Blanchot que han aparegut en estudis, manual i teories de la literatura en llengua castellana. Aquestes obres ens confirmen, de fet, el que constatava Manuel Asensi —com hem dit al principi d'aquest article—: la situació perifèrica de Blanchot respecte dels canons de la teoria literària del segle xx. Les referències de l'autor francès que trobem en la majoria d'aquestes obres són extremadament breus o anecdòtiques. El 1962 aparegué a l'editorial Gredos la traducció al castellà de la *Teoría literaria* de René Wellek, que —tot i l'època de l'obra— amb prou feines esmenta un llibre de l'autor en la bibliografia d'una de les seves seccions (Wellek 1962, 371). Pocs anys més tard una cosa semblant s'esdevé en l'obra d'Enrique Anderson (1969, 113). El mateix passa en la traducció, a principis dels anys vuitanta, de l'obra de Carlos Reis (1981, 28).

Una porta d'entrada de Blanchot en els estudis de crítica literària en l'àmbit hispà pogueren ser, l'any 1991, les traduccions castellaneres de dos obres destacades de Paul de Man i Todorov, respectivament. El llibre de Paul de Man, *Visión y ceguera* fou editat a Puerto Rico, i dedica un capítol sencer a Blanchot: «Impersonalidad en la crítica de Maurice Blanchot» (De Man 1991, 71–90). Pel que fa a Todorov, ens referim a la seva *Crítica de la crítica*, obra editada a Barcelona per l'editorial Paidós, que dedica també una secció al nostre autor (Todorov 1991, 58–64).

A Angenot (1993), Aullón (1994) i Villanueva (1994, 162) no trobem més que mencions anecdòtiques de l'autor francès. Yllera dedica a Blanchot una pàgina de la seva *Teoría de la literatura francesa* (1996, 289). En el cèlebre manual de Jordi Llovet la menció de Blanchot

es concentra en una única referència (2005, 371). I quelcom semblant succeeix un cop més a Cabo Aseguinolaza (2006, 111).

Pel que fa ja als estudis veritablement aprofundits sobre l'obra i el pensament del crític francès, en primer lloc, és obligat referir els dos extensos subapartats que Antonio García Berrio dedica a Blanchot a la *Teoría de la literatura* (1994), titulats «La oscilación de lo poético como espacio y tendencia límite de la significación. La inscripción paradójica de la escritura según M. Blanchot» i «La alteridad como referencia (incierto) del emplazamiento esencial de la experiencia literaria». García Berrio presenta el pensament de Blanchot a partir de la seva obra crítica, el posa en relació amb Lévinas i n'assenyala afinitats amb altres autors com José Ángel Valente. No obstant això, procura, a diferència de molts altres estudis, distanciar el pensament de Blanchot del de Derrida, interpretant el silenci i el buit de Blanchot com un absolut paradoxal de la significació que assoleix una certa plenitud en contrast amb la traça desconstruïda de Derrida (García Berrio 1994, 409). El professor interpreta el *neutre* blanchotià com una noció que supera tota noció negativa del nihilisme i considera Blanchot un dels cims del pensament literari modern.

José Luis Rodríguez García, per la seva banda, publicà, també l'any 1994, un capítol dedicat a Blanchot en el llibre *Verdad y escritura*. Aquest professor de filosofia moderna i contemporània de la Universitat de Zaragoza dedica una atenció especial a les influències, afinitats o divergències de Blanchot amb el pensament existencialista i en particular amb Sartre, del qual el distancia. Rodríguez García interpreta que el pensament de Blanchot apunta cap a una veritat que es presenta com a absència i el qualifica d'«una de las últimas líneas del postrer capítulo de la Modernidad» (Rodríguez García 1994, 244).

Cal destacar també el treball de José M. Cuesta Abad —que, com hem vist, havia prologat el llibre de Lévinas sobre Blanchot— en el llibre *La escritura del instante* (2001), que dedica un llarg capítol —titulat «: muertas : de la literatura :»— a l'escriptor francès. Cuesta Abad reflexiona entorn de l'espai de la literatura i interpreta, jugant amb les possibilitats de la llengua castellana, nocions del pensament de Blanchot, com el *neutre* o el que ell anomena l'«ahí» —paraula que expressa amb el hiat de la *h* l'espai de l'entremig (2001, 190–191). Cuesta Abad posa èmfasi en les relacions entre literatura i temporalitat i en la qüestió del testimoni, i aborda alguns textos de ficció de Blanchot a partir de la interpretació que n'ha fet Derrida. Tot i el gran espai que dedica Cuesta Abad a Blanchot en aquesta obra, sobta, però, que l'autor francès estigui completament absent en l'extensa antologia de *Teorías literarias del siglo XX* que ha coordinat juntament amb Giménez Heffernan (2005).

És molt remarcable també l'aportació de Manuel Asensi. Si bé trobem algunes referències a Blanchot a *Literatura y filosofía* (1996), les seves pàgines més remarcables sobre l'autor es troben al segon volum de la seva *Historia de la teoría de la literatura* (2003, 347–360), en una secció que és una reelaboració de l'article «Maurice Blanchot, la escritura del silencio» (2001) que havia publicat en el monogràfic de la revista *Anthropos* que esmentarem més endavant. Trobem també, finalment, una presentació molt més concisa de Blanchot a *Los años salvajes de la crítica* (2006, 422–423). Asensi sosté que l'obra crítica de Blanchot no és una teoria de la literatura, sinó una «teoria en la literatura», ja que per a ell «la literatura

no es un objeto de conocimiento sino el sujeto del conocimiento por excelencia» (Asensi 2003, 349). La radicalitat d'aquesta posició seria una de les causes de la seva marginalitat i extravagància. Asensi constata la manca de treballs crítics sobre Blanchot: «De él llama la atención lo siguiente: ha escrito sobre la literatura algunas de las páginas más bellas y estremecedoras del siglo XX y, sin embargo, es un autor ausente en buena parte de las historias de la teoría y crítica literarias» (2003, 347–348). Contra això, reivindica la seva figura: «Sería una pena que si hemos rehabilitado nombres como el de Bajtín para la teoría literaria actual y la del futuro, no hiciéramos lo mismo, igual o por más razones, con Maurice Blanchot» (2003, 360).

En el context de la crítica i el pensament literari a Espanya cal referir encara el treball recent d'Alfredo Saldaña Sagredo, *La huella en el margen. Literatura y pensamiento* (2013). Aquest llibre mostra una gran afinitat amb els motius de l'obra blanchotiana i s'hi refereix sovint. Blanchot és especialment present en el capítol cinquè del llibre: «Donde el vacío se esconde» (2013, 185–212).

Pel que fa a la recepció crítica del pensament de Blanchot a Hispanoamèrica, cal remarcar, a l'Argentina, el treball de tot un grup d'intel·lectuals vinculat al Centro de Estudios de Literatura Argentina y Artes y Humanidades de la Universidad Nacional de Rosario, entre els quals es troben Sergio Cueto, Alberto Giordano i Juan Bautista Ritvo.³ Sergio Cueto dedicà una obra a l'autor francès: *Maurice Blanchot: el ejercicio de la paciencia* (1997). Entre les obres de Giordano o Ritvo, on ressona molt sovint el pensament de Blanchot, podem destacar *La experiencia narrativa* (Giordano 1992) i *La edad de la lectura* (Ritvo 1992), respectivament. Les investigacions d'aquest grup en diversos seminaris a la Universitat Nacional de Rosario s'han anat publicant també en forma de llibres, com és el cas de *Los límites de la literatura* (Giordano 2010). Entre els treballs de procedència argentina destaquem encara la monografia de Marta López Gil i Liliana Bonuecchi, *La imposible amistad: Maurice Blanchot y Emmanuel Lévinas* (2004) i la de Carlos Surghi, *La experiencia imposible, Blanchot y la obra literaria* (2012).

En el context de la recepció hispanoamericana, cal destacar, finalment, una altra monografia dedicada a Blanchot i publicada, en aquest cas, a Colòmbia: la de Jorge María Mejía, *Blanchot y el pensamiento literario* (1999) i un treball mexicà dedicat a les afinitats entre Maurice Blanchot i l'escriptura de Salvador Elizondo (Cuevas 2006).

No podem deixar d'esmentar en aquest apartat les traduccions al castellà —tant espanyoles com hispanoamericanes— de grans obres sobre Blanchot, com les de Foucault (1988), Lévinas (2000) o Lacoue-Labarthe (2014), aquesta darrera publicada recentment a Buenos Aires. Tot i això, trobem a faltar encara les traduccions de dos grans textos de Derrida sobre Blanchot: *Demeure. Maurice Blanchot* (1998) i *Parages* (2003).

Ressenyem a continuació, d'una forma més exhaustiva les monografies, capítols de llibres o traduccions de llibres sobre Blanchot en llengua castellana de què tenim constància:

3 Trobem una presentació de l'esmentat grup, dels seus membres i de les seves obres més destacades a la pàgina web <http://www.lectorcomun.com/> (consultat el 31 de juliol de 2016).

Any	Autor	Títol	Traductor	Editor	Lloc
1988	Michel Foucault	<i>El pensamiento del afuera</i>	Manuel Arranz	Pre-Textos	València
1991	Paul de Man	<i>Visión y ceguera: Ensayos sobre la retórica de la crítica contemporánea</i> ; pp. 71–90.	Hugo Rodríguez Vecchini i Jacques Lezra	Universidad de Puerto Rico	Puerto Rico
1991	Tzvetan Todorov	<i>Crítica de la crítica</i> ; pp. 58–64.	José Sanchez Lacuna	Paidós	Barcelona
1994	Antonio García Berrio	<i>Teoría de la literatura (La construcción del significado poético)</i> , 2a ed. revisada i ampliada; pp. 407–426		Cátedra	Madrid
1994	José Luis Rodríguez García	<i>Verdad y escritura: Hölderlin, Poe, Arland, Bataille, Benjamin, Blanchot</i> ; pp. 219–244		Anthropos	Barcelona
1995	Juan Gregorio Avilés	<i>La voz de su misterio: sobre filosofía y literatura en Maurice Blanchot</i>		Centro de Estudios Teológicos Pastorales San Fulgencio	Múrcia
1997	Sergio Cueto	<i>Maurice Blanchot: el ejercicio de la paciencia</i>		Beatriz Viterbo Editora	Rosario
1999	Alberto Ruiz de Samaniego	<i>Maurice Blanchot: una estética de lo neutro</i>		Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo	Vigo
1999	Jorge María Mejía	<i>Blanchot y el pensamiento literario</i>		Universidad de Antioquía	Medellín
2000	Emmanuel Lévinas	<i>Sobre Maurice Blanchot</i>	José Manuel Cuesta Abad	Trotta	Madrid
2000	Carmen Camero Pérez	<i>La Critique artiste de Charles Baudelaire à Maurice Blanchot</i> ; pp. 61–64		Universidad de Sevilla-Secretariado de Publicaciones	Sevilla
2001	Christa Bürger; Peter Bürger	<i>La desaparición del sujeto: una historia de la subjetividad de Montaigne a Blanchot</i>	Agustín González Ruiz	Akal	Madrid

Any	Autor	Títol	Traductor	Editor	Lloc
2001	José M. Cuesta Abad	<i>La escritura del instante. Una poética de la temporalidad</i> ; pp. 189–238		Akal	Madrid
2003	Manuel Asensi Pérez	<i>Historia de la teoría de la literatura. El siglo XX hasta los años setenta</i> . Vol. 2; pp. 347–360.		Tirant lo Blanch	València
2004	Marta López Gil; Liliana Bonuecchi	<i>La imposible amistad: Maurice Blanchot y Emmanuel Lévinas</i>		Adriana Hidalgo editora	Córdoba
2006	Manuel Asensi Pérez	<i>Los años salvajes de la teoría. Philippe Sollers, Tel Quel y la génesis del pensamiento post-estructural francés</i> ; pp. 422–423.		Síntesis	Madrid
2006	Christophe Bident	<i>Reconocimientos: Antelme, Blanchot, Deleuze</i>	Isidro Herrera Baquero	Arena Libros S.L.	Madrid
2006	Norma Angélica Cuevas Velasco	<i>El espacio poético en la narrativa: de los aportes de Maurice Blanchot a la teoría literaria y de algunas afinidades con la escritura de Salvador Elizondo</i>		Casa Juan Pablos	Mèxic D.F.
2011	José Vidal-Valicourt	<i>Blanchot, espacio del desastre</i>		Rilke	Madrid
2012	Carlos Surghi	<i>La experiencia imposible. Blanchot y la obra literaria</i>		Universidad Nacional de Córdoba	Córdoba (Argentina)
2013	Anxo Rei Ballesteros	<i>Presenza dunha ausencia: sobre Maurice Blanchot</i>		Axóuxere Editora	A Coruña
2014	Rosa Martínez González	<i>Maurice Blanchot: la exigencia política</i>		Prensas de la Universidad de Zaragoza	Zaragoza
2014	Philippe Lacoue-Labarthe	<i>Agonía terminada, agonía interminable. Acerca de Maurice Blanchot. Seguido de La emoción</i>	Graciela Montes	Nueva Visión	Buenos Aires

Pel que fa als monogràfics de revistes dedicats a Maurice Blanchot, en trobem quatre. Si bé el primer monogràfic francès dedicat al nostre autor, aparegut a la revista *Critique* (cf. Bident 1998, 452–462), data de l'any 1966, el primer monogràfic en llengua castellana no arribarà fins al 1992, a la revista desapareguda *El Urogallo*, de Madrid. Els dos següents, ambdós apareguts el 2001 i editats a Barcelona, són segurament els més rellevants: es tracta dels monogràfics que la *Revista Anthropos* i *Archipiélago* dedicaren a l'escriptor francès. Cal destacar que en el monogràfic d'*Anthropos* trobem textos remarcables, com el de Manuel Asensio (2001) que abans hem esmentat, i que donarà lloc posteriorment, després d'una reelaboració, a una secció dedicada a Blanchot dins la seva *Historia de la teoría de la literatura* (2003, 347–360). Però també trobem en aquest número monogràfic un text d'un altre autor que s'ha interessat notablement pel pensament de Blanchot: es tracta del text «L'arrêt de mo(r)t» del catedràtic de la Universitat de Zaragoza Túa Blesa (2001). Finalment, el 2012 la revista nietzschiana *Instantes y azares*, de Buenos Aires, li dedicà un altre monogràfic. Referenciem aquests volums amb més detall a continuació:

Any	Revista	Número	Editor	Lloc
1992	<i>El Urogallo: Revista literaria y cultural</i>	n.78. Dedicat a Maurice Blanchot	Prensa de la Ciudad	Madrid
2001	<i>Revista Anthropos: Huellas del conocimiento</i>	n.192–193. Dedicat a Maurice Blanchot	Anthropos	Barcelona
2001	<i>Archipiélago: Cuadernos de crítica de la cultura</i>	n.49. «Pongamos que se habla de Maurice Blanchot»	Archipiélago	Barcelona
2012	<i>Instantes y Azares: Escrituras Nietzscheanas</i>	n.11. Especial Maurice Blanchot. Materias de lo Fragmentario	La Cebra ediciones	Buenos Aires

No podem tampoc passar per alt la creació a Espanya, el 2010, d'una revista digital dedicada específicament als estudis entorn a l'obra de Maurice Blanchot: es tracta de la *Revista Neutral* (ISSN 2173-2965), dirigida per Diana Mesa i Jorge Fernández Gonzalo i de la qual ja han aparegut quatre números.⁴

Ens limitem, doncs, pel que fa a la recepció crítica en revistes científiques, a esmentar els números monogràfics i la revista digital dedicada a Blanchot. No podem referenciar aquí tots els articles en castellà publicats en revistes científiques que fan referència a Blanchot, perquè superen molt en nombre els llibres i és molt més complex valorar-ne la rellevància. Entre els més destacables es troben, però, sens dubte, els que apareixen en els dos números d'*Anthropos* i d'*Archipiélago* que hem esmentat.

No obstant això, sí que volem mencionar dos articles apareguts en català —a part de les dues traduccions d'Arnau Pons publicades a les revistes *Reduccions* i *Els Marges*—, perquè, com hem dit, la recepció en aquesta llengua ha estat fins al moment molt pobra. Es tracta dels textos dedicats a Blanchot escrits per Antoni Mora (2010) —«En nom de l'inconfessable»— i

4 <https://revistaneutral.wordpress.com/> (consultat el 31 de març de 2016).

Joana Masó (2010) —«Maurice Blanchot i els dobles de la imatge»— publicats en un mateix número de la revista *L'Espill*, que edita la Universitat de València i Edicions Tres i Quatre. Antoni Mora ja havia coordinat, de fet, el número monogràfic dedicat a l'escriptor francès de la revista *Anthropos* que abans hem esmentat.

A aquestes dues referències en català hi podem afegir encara un petit text provinent de Mallorca publicat per Biel Mesquida (2007) a la revista *El Mirall*, editada per l'Obra Cultural Balear amb motiu dels cent anys del naixement del nostre autor: «Maurice Blanchot fa cent anys».

4 A mode de conclusió

A les línies precedents hem anat dibuixant un mapa de les traduccions, les edicions i la recepció crítica de l'obra de Maurice Blanchot a Espanya i a l'Amèrica Llatina des dels inicis de la recepció de l'autor fins a l'actualitat. Veiem com, sobretot a partir de la dècada dels noranta, la traducció i la recepció —en castellà— s'han intensificat. En llengua catalana, però, queda encara molta feina per fer. Per què no haurien de ser possibles, en un futur no molt llunyà, versions catalanes d'algunes de les seves obres?

A causa de les dificultats que implica la complexitat de l'estil de Maurice Blanchot, era potser natural —i potser és connatural als grans autors— que els estudis sobre la seva obra —i sobretot els acadèmics— no florissin fins després de la seva mort, fins després de comptar amb un corpus de textos delimitat i editat críticament al seu país. La recepció a França, de fet, no ha estat tampoc tan àmplia en comparació amb altres autors coetanis més mediàtics. No obstant això, cada vegada més podem mirar la seva obra, com deia Paul de Man ara fa més de trenta anys (1983, 61), des l'òptica que sobre el seu període ens ofereix la distància, i valorar millor el seu paper i la seva fecunditat en l'horitzó del pensament francès del segle vint i de la crítica literària contemporània.

Referències bibliogràfiques

- Anderson Imbert, Enrique. 1969. *Métodos de crítica literaria*. Madrid: Revista de Occidente.
- Angenot, Marc et al. 1993. *Teoría literaria*. Traducció d'Isabel Vericat Núñez. México: Siglo XXI.
- Arranz, Manuel. 2003a. «Prólogo: Blanchot. La literatura y la muerte». Dins Maurice Blanchot, *Los intelectuales en cuestión. Esbozo de una reflexión*, traducció de Manuel Arranz, 9–46. Madrid: Tecnos.
- . 2003b. «Bibliografía de los libros de Maurice Blanchot». Dins Maurice Blanchot, *Los intelectuales en cuestión. Esbozo de una reflexión*, traducció de Manuel Arranz, 121–124. Madrid: Tecnos.
- Asensi, Manuel. 1996. *Literatura y filosofía*. Madrid: Síntesis.
- . 2001. «Maurice Blanchot, la escritura del silencio». *Anthropos* 192–193: 67–77.

- Asensi, Manuel. 2003. *Historia de la teoría de la literatura. El siglo XX hasta los años setenta*, vol. 2. València: Tirant lo Blanch.
- . 2006. *Los años salvajes de la teoría. Philippe Sollers, Tel Quel y la génesis del pensamiento post-estructural francés*. València: Tirant lo Blanch.
- Aullón de Haro, Pedro. 1994. *Teoría de la crítica literaria*. Madrid: Trotta.
- Bident, Christophe. 1998. *Maurice Blanchot. Partenaire invisible. Essai biographique*. Seyssel: Champ Vallon.
- Blesa, Túa. 2001. «L'arrêt de mo(r)t». *Anthropos* 192–193: 165–170.
- Cabo Aseguinolaza, Fernando i Rábade Villar, María do Cebreiro. 2006. *Manual de teoría de la literatura*. Madrid: Castalia Universidad.
- Cuesta Abad, José M. 2000. «Es Decir». Dins Emmanuel Lévinas, *Sobre Maurice Blanchot*, 9–26. Madrid: Trotta.
- . 2001. « : muertes : de la literatura : ». Dins *La escritura del instante. Una poética de la temporalidad*, 189–238. Madrid: Akal.
- Cuesta Abad, José M. i Jiménez Heffernan, Julián. 2005. *Teorías literarias del siglo XX. Una antología*. Madrid: Akal.
- Cueto, Sergio. 1997. *Maurice Blanchot: el ejercicio de la paciencia*. Rosario: Beatriz Viterbo Editora.
- Cuevas Velasco, Norma Angélica. 2006. *El espacio poético en la narrativa: de los aportes de Maurice Blanchot a la teoría literaria y de algunas afinidades con la escritura de Salvador Elizondo*. México D.F.: Casa Juan Pablos.
- De Man, Paul. 1983. «Impersonality in the Criticism of Maurice Blanchot». Dins *Blindness and Insight. Essays in the Rhetoric of Contemporary Criticism*, 60–78. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- . 1991. «Impersonalidad en la crítica de Maurice Blanchot». Dins *Visión y ceguera: Ensayos sobre la retórica de la crítica contemporánea*, traducció d'Hugo Rodríguez Vecchini i Jacques Lezra, 71–90. Puerto Rico: Universidad de Puerto Rico.
- Derrida, Jacques. 1998. *Demeure. Maurice Blanchot*. París: Galilée.
- . 2003. *Parages*. Nova edició revisada i augmentada. París: Galilée.
- Fernández Gonzalo, Jorge. 2011. «La poética de José Ángel Valente. Algunas trazas blanchotianas en su obra». *Revista Neutral* 1 (gener). Consultat el 31 de març de 2016. https://revistanneutral.files.wordpress.com/2011/01/neutral_01_poetica.pdf.
- Foucault, Michel. 1988. *El pensamiento del afuera*, traducció de M. Arranz. Valencia: Pre-textos.
- Garcés, Marina. 2010. «La fuerza anónima del rechazo». Dins Maurice Blanchot, *Escritos políticos*, 7–32. Madrid: Acuarela y Machado Grupo de Distribución.
- García Berrio, Antonio. 1994. «La oscilación de lo poético como espacio y tendencia límite de la significación. La inscripción paradójica de la escritura según M. Blanchot», «La alteridad como referencia (incierto) del emplazamiento esencial de la experiencia literaria». Dins *Teoría de la literatura. La construcción del significado poético*, 407–426. Segona edició revisada i ampliada. Madrid: Cátedra.

- Giordano, Alberto. 1992. *La experiencia narrativa*. Rosario: Beatriz Viterbo Editora.
- . ed. 2010. *Los límites de la literatura*. Rosario: Universidad Nacional de Rosario.
- Herrera Baquero, Isidro. 2003. «Entre chien et loup». Dins *Maurice Blanchot. Récits critiques*, editat per Christophe Bident i Pierre Vilar, 219–227. Tours: Farrago & Léo Sheer.
- Lacoue-Labarthe, Philippe. 2014. *Agonía terminada, agonía interminable. Acerca de Maurice Blanchot. Seguido de La emoción*, traducció de Graciela Montes. Buenos Aires: Nueva Visión.
- Lévinas, Emmanuel. 2000. *Sobre Maurice Blanchot*, traducció de Manuel Cuesta Abad. Madrid: Trotta.
- Llovet, Jordi et al. 2005. *Teoría literaria y literatura comparada*. Barcelona: Ariel.
- López Gil, Marta i Bonuecchi, Liliana. 2004. *La imposible amistad: Maurice Blanchot y Emmanuel Lévinas*. Córdoba: Adriana Hidalgo Editora (Argentina).
- Masó, Joana. 2010. «Maurice Blanchot i els dobles de la imatge». *L'Espill* 35 (tardor): 126–138.
- Mejía, Jorge María. 1999. *Blanchot y el pensamiento literario*. Medellín: Universidad de Antioquía.
- Mesquida, Biel. 2007. «Maurice Blanchot fa cent anys». *El Mirall* 182: 32–33.
- Mora, Antoni. 2010. «En nom de l'inconfessable». *L'Espill* 35 (tardor): 118–125.
- Poca, Anna. 1992. «Prólogo a la edición española: De la literatura como experiencia anónima del pensamiento». Dins Maurice Blanchot, *El espacio literario*, 5–12. Barcelona: Paidós.
- Reis, Carlos. 1981. *Fundamentos y técnicas del análisis literario*. Traducció d'Àngel Marcos de Dios. Madrid: Gredos.
- Ripalda, José M. 1994. «Introducción. Blanchot, Maurice, 1907-». Dins Maurice Blanchot, *El paso (no) más allá*, 9–23. Barcelona: Paidós.
- Ritvo, Juan Bautista. 1992. *La edad de la lectura*. Rosario: Beatriz Viterbo Editora.
- Rodríguez García, José Luis. 1994. «Maurice Blanchot: La verdad en la ausencia». Dins *Verdad y escritura: Hölderlin, Poe, Artaud, Bataille, Benjamin, Blanchot*, 219–244. Barcelona: Anthropos.
- Saldaña Sagredo, Alfredo. 2013. *La huella en el margen. Literatura y pensamiento crítico*. Zaragoza: Mira editores.
- Surghi, Carlos. 2012. *La experiencia imposible. Blanchot y la obra literaria*. Córdoba: Universidad Nacional de Córdoba (Argentina).
- Todorov, Tzvetan. 1991. *Crítica de la crítica*. Traducció de José Sanchez Lacuna. Barcelona: Paidós.
- Velasco, Emilio. 2005. «Presentación». Dins Maurice Blanchot, *El libro por venir*. Traducció de Cristina de Peretti i Emilio Velasco, 9–18. Madrid: Trotta.
- Villanueva, David, coord. 1994. *Curso de teoría de la literatura*. Madrid: Taurus.
- Wellek, René i Warren, Austin. 1962. *Teoría literaria*. Traducció de José M. Gimeno. Madrid: Gredos.
- Yllera, Alicia. 1996. *Teoría de la literatura francesa*. Madrid: Síntesis.